

coram Deo, videmur esse iusti. Sed contra insto: ergo sic et Christi redemptio activa (hanc enim addit Apostolus) nobis imputabitur, ac consequenter erimus nos redemptores nostri, quod est absurdum. *Secundo*, sapientia nobis inhæret et fides; ergo et iustitia: eodem enim modo ait Apostolus Christum factum esse nobis iustitiam et sapientiam.

Dico ergo ex *Can. 21*, cum Chrysostomo, Theophylacto, Anselmo, Ambrosio, S. Thoma, sensus huius loci hic est: Christus factus est nobis auctor et causa veræ et Christianæ sapientiæ, redemptionis, sanctitatis et iustitiæ: *Primo*, satisfactorie et meritorie, idque maxime hoc spectat Apostolus; quia Christus pro debito humano, iustissimo sanguinis sui pretio satisfecit, et meruit nobis iustitiam, sapientiam et sanctitatem, adeoque factus est nobis iustitia, quia iustitia, id est satisfactio, Christi nostra est, perinde ac si nos Deo satisfecissemus. Unde, ut Theologi docent, in iustificatione per Sacramenta quasi prius natura, Christi satisfactio nobis applicatur; ut deinde posterius natura, propter eam remittantur peccata, et gratia infundatur. Damatur ergo hic error Petri Abailardi, quem iam sequuntur Sociniani, qui docent Christum fuisse doctorem orbis, non redemptorem, nimirum eum missum esse a Patre, ut daret hominibus exemplum perfectæ virtutis, non autem ut a peccatis eos liberaret et redimeret. Quos insectans S. Bernardus, epist. 190 ad *Innocentium Pontificem*: « Finis legis, inquit, Christus, ad salutem omni credenti, *Roman.* x. Denique, qui factus est nobis, inquit, iustitia a Deo Patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est, mea non est? Si mea traducta culpa, cur non et mea indulta iustitia? Et sane mihi talior donata quam innata. Nam ista quidem gloriam habet, sed non apud Deum. Illa autem cum sit salutis efficax, materiam non habet gloriandi, nisi in Domino. Nam et si justus fuero, non lavabo caput, inquit Job, cap. x, ne videlicet responsum accipiat: Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Itæ est iustitia hominis in sanguine Redemptoris, quam homo perditionis (Abailardus) exsuffians atque subsannans, in tantum evacuare conatur, ut totum quod Dominus gloriæ semetipsum exinanivit, etc., quod passus indigna, etc., ad id solum putet et disputet redigendum, ut traderet hominibus formam vite vivendo et docendo, patiendæ autem et moriendæ charitatis metam præfigeret, » etc. Ratio Abailardi erat fallax et frivola: Diabolus, inquit, nullum jus habebat in hominem: ergo homo non egubat liberatore. Arcecedens enim verum est de jure legitimo, non de jure usurpato, quo homo peccans sponte subderat se diabolo, peccato et inferno.

*Secundo*, exemplariter, quia Christi iustitia perfectissimum est exemplar, ad quod omnis nostra

iustitia conformari debet, q. d. Paulus: « Christus factus est nobis iustitia, » id est exemplar et speculum iustitiæ.

*Tertio*, efficienter, quia iustitiam hanc efficiat Christus et producat per sua Sacramenta, et quia docet veram sapientiam ac scientiam Sanctorum, quomodo scilicet bene et Christiane vivere, et qua via ad cælum et ad beatitudinem tendere debeamus.

*Quarto*, finaliter, quia ipse Christus et gloria Christi, finis est nostre iustitiæ et sanctitatis. Symbolice S. Bernardus, serm. 22 in *Canticis*, hæc quatuor, « sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio, » adaptat primo, quatuor Christi operibus: « Christus, inquit, factus est nobis sapientia in prædicatione, iustitia in absolute peccatorum, sanctificatio in conversatione quam habuit cum peccatoribus, redemptio in passione quam sustinuit pro peccatoribus. » Et inferius: « Christus factus est nobis a Deo sapientia, docens prudentiam; et iustitia, delicta donans; et sanctificatio in exemplum temperantiæ, continentie vivens; et redemptio in exemplum patientiæ, fortiter moriens. Ubina, queso, vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Unde vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Ubi vera temperantia, nisi in Christi vita? Ubi vera fortitudo, nisi in Christi passione? » *Secundo*, consequenter S. Bernardus hæc quatuor adaptat quatuor virtutibus cardinalibus, prudentiæ, iustitiæ, temperantiæ et fortitudinis, quas Christus nobis communicat, dum subdit dicens: « Soli ergo qui ejus doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt; soli iusti, qui de ejus misericordia veniam peccatorum consecuti sunt; soli temperantes, qui ejus vitam imitari student; soli fortes, qui ejus patientiæ documenta fortiter in adversis tenent. Incassum promde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperandas putat, quam a Domino virtutum; cuius doctrina, seminarium prudentiæ; cuius misericordia, opus iustitiæ; cuius vita, speculum temperantiæ; cuius mors insigne est fortitudinis. »

*31. UT QUI GLORIATUR, IN DOMINO GLORIETUR.* — Citat non verba, sed sensum *Jerem.* ix. 23. Ita Ambrosius, Theophylactus, Anselmus, D. Thomas. Jeremias sic habet: « Non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire et nosse me: » hoc autem est « in Domino gloriari. »

Nota: Loquitur Jeremias de liberatione a manibus Nabuchodonosoris et clade Chaldeorum, Judææ imminenti, q. d. Judæi gloriantur in consiliis suorum sapientum, in robore militum, in opibus Hierosolymæ, quasi iis tuti futuri sint contra Chaldeos; sed errant: vera enim gloriatio est scire et nosse Deum, id est Dei providentiam; quodque ipse subditus est, qui facit misericordiam, et quos vult, misericorditer liberat, non autem

homo sapiens, dives, aut fortis; quodque ipse solus justam penam inferet, cui vult, a qua nemo sapiens, fortis aut dives liberare potest; sicut vobis, o Judæi, inferet, facietque ut mors, id est Chaldeus hostis, mortem inferens, ascendat per fenestras, ut per eas in domos penetrans, parvulos omnesque trucidet.

Id recte Apostolus hic vocantibus et vocatis ad christianissimum adaptat, ut nemo gratiam christianismi sibi, suis viribus, aut nature donis tribuat, sed gratiæ Christi, et consequenter tacite inferet, q. d. Non ergo, o Corinthii, in vobis, non in Paulo, vel Apollo, præceptoribus vestris, sed in Domino gloriamini: hoc enim initio probare proposuit Paulus, eoque omnia referenda sunt. « Ille, ait Anselmus, in solo Domino gloriatur, qui cognoscit non suum, sed illius esse, non solum ut sit, sed etiam ut non nisi ab illo bene sit sibi, a quo habet ut sit. » Rursum, qui habens aliquid, unde placeat Deo, non id suæ sapientiæ, potentie, operibus, ingenio, meritis; sed soli gratiæ Dei acceptum fert. *Tertio*, qui in omnibus quæ facit, non suam, sed Domini gloriam querit.

Scriptis in hæc Apostoli verba insignem sermonem S. Bernardus, *De Triplici Gloria*. Idem, serm. 25

in *Canticis*: « Propterea, inquit, et omnis gloria Sanctorum intus, non foris est, hoc est, non in flore feni, aut in ore vulgi, sed in Domino. quod conscientia solus sit arbiter Deus, cui soli placere desiderant, et cui placere sola vera et summa gloria est. » Et serm. 13 in *Canticis*: « Fratres, nemo vestrum velit laudari in vita ista; quia quidquid hic favoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tu enim, putride pulvis, unde gloria tibi, unde? » Et in *Sententiis*: « Noverat Apostolus gloriam propriam Creatoris esse, non creaturæ; sed consideravit rationalem creaturam adeo affectare gloriam, ut aut vix, aut nunquam ab hoc compesci desiderio possit, quippe quæ ad imaginem facta est Creatoris. Propterea saluberrimum adinvenit consilium, dicens: Quandoquidem nobis persuaderi non potest non gloriari, saltem qui gloriatur, in Domino gloriatur. » Deum ergo jugiter cum Psalms: « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. » Et cum viginti quatuor senioribus mittentibus coronas suas ante thronum: « Sedenit in throno, et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Amen. » *Apoc.* cap. iv, vers. 11, et cap. v, vers. 13 et 14.

## CAPUT SECUNDUM.

## SYNOPSIS CAPITIS.

*Pergit extollere Christi sapientiam spirituales super omnem naturalem et animalem.*

*Unde dicit, primo, se non aliud scire et prædicare quam Christum crucifixum; idque non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis.*

*Nihilominus secundo, vers. 5, asserit se sapientiam loqui inter perfectos; sapientiam, inquam, mundo absconditam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, sed solus Dei Spiritus revelavit.*

*Hinc tertio, vers. 14, docet animalem non percipere ea quæ Dei sunt; spiritalem autem omnia percipere et judicare.*

1. Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. 2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. 3. Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos; 4. et sermo meus, et prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis: 5. ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. 6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruntur: 7. sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, 8. quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent. 9. Sed, sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum: 10. nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. 11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.

12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis: 13. quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. 14. Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. 15. Spiritualis autem iudicat omnia: et ipse a nomine iudicatur. 16. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

1. ET EGO, CUM VENISSEM AD VOS, FRATRES, VENI NON IN SUBLIMITATE SERMONIS, AUT SAPIENTIAE. — Descendit Apostolus a thesi ad hypothesin, q. d. Dixi cap. praeced. Deum in Evangelio predicando noluisse uti sapientia sapientium secularium, sed eam rejecisse et reprobasse; atque per stultitiam praedicationis voluisse salvos facere credentes, ideoque non multos nobiles et sapientes, sed ignobiles et rudes Apostolos elegisse, ad promulgandum Evangelium; ex hisce infero dicoque: « Et ego, » id est, itaque ego quoque quasi unus e grege Apostolorum, qui iuxta electionem et voluntatem Dei non sunt uti eloquentia et sapientia seculari, isdem uti nolui, venique ad vos, non in sublimitate, sed in simplicitate sermonis et sapientiae.

2. NON ENIM IUDICAVI ME SCIRE ALIQUID INTER VOS, NISI JESUM CRISTUM, ET HUNC CRUCIFIXUM. — Nota « iudicavi, » q. d. Non reputavi, non aestimavi aliam scientiam, quam eam quae est de Jesu crucifixo, Salvatore nostro: unde ita me gessi inter vos, quasi nihil scirem sapientiae humanae, cum tamen multum ejus callerem, nam alibi Poetas graecos cito; sed apud vos dissimulavi, ut simpliciter, uti alii Apostoli, praedicarem tantum Christum crucifixum: non quod alia fidei mysteria non praedicarem, sed quod praecipue docuerim et inculcaram in una Christi cruce esse gloriantium, et sperantium esse justitiam ac salutem, cruceque, ut addit Anselmus, imitandam esse, ac vitam crucifigenda esse Christiano. In Christo enim crucifixo, praeter alia, videre est, hoc tria Christum elegisse et amplexum esse, scilicet summum dolorem, summam paupertatem, sive nuditatem, et summam ignominiam. Christus ergo suo dolore crucifixi nobisque crucifigenda docuit concupiscentiam carnis; pari modo sua paupertate crucifixi concupiscentiam oculorum, sive philargyriam; ac denique sua ignominia crucifixi superbiam vitae: quae tria sunt generalia mundi vitia omniumque peccatorum fontes, ut docet S. Joannes, *epist. I.*, cap. II, vers. 16. Vide de cruce Christi dicta cap. I, vers. 23.

3. ET (ITIQUE) EGO IN INFIRMITATE (ID EST, IN REUMINIS, TRIBULATIONE ET PERSECUTIONE), ET TRORE, ET TREMORE MULTO (OB INFESTATIONEM JUDAEORUM ET GENTIUM ME PERSECUTURUM [1]) FU I APUD VOS. —

(1) Aut: Me apud vos gessi imbellem (inadocum), valdeque modestum ac verecundum.

Notat Chrysostomus et Anselmus Apostolum hic *epist. II*, cap. XI, vers. 30 et cap. XII, vers. 5, 9, 10 et alibi, *infirmatatem* vocare aeternas ex periculis, insidiis, exiliis, metu quotidiano, calumniis, odiis. Rursus Paulum ingentes aeternas et persecutiones passum esse Corinthi, satis patet ex eo, quod oportuerit eum ibidem a Christo in visione contra eas corroborari, *Act. XVII*, 9: « Noli, inquit Christus Paulo, timere: ego sum tecum, nemo apponet tibi ut nocent te. » Unde mox ibidem tumultum contra Paulum excitavit Judaei, eumque pertraxerunt ad tribunal Gallionis, praesidis Achaiae, ac publice coram eo Sosthenem archisynagogum diverberarunt, *Act. XVIII*, 12.

4. ET SERMO MEUS (PRIVATUS ET FAMILIARIS), ET PRAEDICATIO MEA (CONCIO PUBLICA: ITA SERMONEM A PRAEDICATIONE DISTINGUIT S. THOMAS ET GLOSSA, QUIN ET SENECA, *epist. 38*: « Plurimum, inquit, proficit sermo, qui minutatim irrepserit animo; disputationes praeparatae et effusae, audientia populo (quas postea nominat conciones), placet habent strepitus, minus familiaritatis. » Hic ergo sermo noster, aequae ac praedicationi NOX (FUIT) IN PERSUASIBILIBUS (ID EST PERSUASORIS, SIVE EXQUISITIS AD PERSUADENDUM: SIC *incredulitas* IN SCRIPTURIS IDEM EST, QUOD *incredulus*) HUMANAE SAPIENTIAE VERBIS. — In hisce enim excelebant, Paulumque superabant oratores et philosophi qui erant Corinthi. Paulus vero novam philosophiam, novo dicendi et agendi modo, Corinthiis persuadere debebat, in eoque praecellit omnibus oratoribus et philosophis, scilicet, « in ostensione spiritus et virtutis. » Ita S. Martinus, teste Sulpitio, dicebat: « Regnum Dei non in eloquentia, sed in fidei constata; » et S. Augustinus, *serm. I De Accedentibus ad gratiam*: « Non, inquit, vobis tonantia et poetica verba proferimus, non aliqua grammaticorum arte composita, nec eloquentia seculari disertio sermone fucata, sed praedicamus Christum crucifixum; » et lib. *Contra Felicianum*, cap. II: « Nec presnam, ait, unquam in sapientia verbi, ne evacuetur crux Christi: sed Scripturarum auctoritate contentus, simplicitati obedire potius studeo, quam tumori. »

Hic ergo fuit demonstratio Apostolorum, ostendens nihilum, primo, magnum zelum et spiritum eructantem sapientia et arcana, non humana, sed divina, ita ut manifeste cernebant auditores Spiritum Sanctum per os eorum loquentium, ostendere maguas virtutes, id est predi-

Eximio et tribulatioe Pauli Corinthios.

Vers. 5.

Conversio non tremenda eloquentiae concionatoris.

Vers. 6.

Confirmitatis Sacramentum perfectio dicitur, et consummatio.

gia et miracula. Unde Origenes, lib. I *Contra Celsus*: « Disciplina, inquit, nostra propriam quandam habet demonstrationem, diviniorum quam sint Graecorum demonstrationes, quam Apostolus nominat demonstrationem spiritus et virtutis, utpote Spiritu per prophetas (aliter hic explicat spiritum Origenes, quam explicui, sed, ut videtur, minus genuine) fidem adstruente iis quae de Christo feruntur; virtute vero, per prodigia quae facta credimus. » Nam, ut ait Oecumenius, « demonstratio quae per opera est et signa, firmitior est ea quae ex verbis producitur. » Hic ergo fuit ratio praedicationi apostolicae, et aequae efficacissimae, quam sibi proponant ac imitentur nostri concionatores, ut nimirum sermo eorum non sit comptus, fucatus, affectatus, « in persuasibilibus humane sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis. » Ita evadent Apostolici, ac verba eorum erunt quasi ignitae sagittae corda penetrantes, et quasi mallei conterentes petras. Audi S. Hieronymum, *epist. 2 ad Nepotianum*: « Doctore, inquit, tunc in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur; lacryma auditorum laudes tuae sint. » Hic spiritus, uti et concionis fructus, oratione a Deo impetrandus est. Unde Origenes, lib. VI *Contra Celsus*, citans haec eadem Apostoli verba: « Hic verba, inquit, quid aliud sibi volunt, quam non satis esse, ut verum sit et natum ad movendos animos hominum, quod dicimus, nisi doctori divinitus concessa sit vis quadam, et dictis ejus adit gratiae celestis energia? Et hoc est quod ait David *Psalm. LXVII*: Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa. »

5. UT FIDES VESTRA NON SIT IN SAPIENTIA HOMINUM, SED IN VIRTUTE DEI. — q. d. Ideo Deus vult me evangelizare, non in persuasibilibus humane sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis, « ut fides vestra, » id est conversio vestra ad fidem Christi, tribuatur non hominum sapientiae et eloquentiae, sed virtuti, id est potentiae et efficaciae Dei; nimirum, ut fides vestra sit fundata, non in hominum, sed in Dei sapientia et potentia. Ita Anselmus et alii.

6. SAPIENTIAM AUTEM LOQUIMUR INTER PERFECTOS. — « Sapientiam, » scilicet Christianam; de Christi cruce, gratia, salute et gloria aeterna nobis acquisita per Christum, « loquor inter perfectos, » id est fideles; qui licet sint simplices, tamen in rebus salutis praestant Aristotele et quovis alio philosopho perfecte sapienti: ita Chrysostomus et Anselmus; quique non solum baptismo renati, sed etiam sacramento Confirmationis confirmati, perfectionem christianismi adepti, perfectoque Christiani effecti sunt. Inde enim a S. Dionysio et aliis sacramento Confirmationis dicitur restitui, id est perfectio, vel consummatio; ipsique confirmati vocantur perfecti, vel consummati. Ita Salmeron. Ideoque insinuat Ireneus, lib. V, cap. VI, cum ait: « Sapientiam loquimur inter perfectos, dicens perfectos eos qui acceperunt

Spiritum Sanctum, et omnibus loquimur Ingenter Spiritum Dei, quemadmodum et ipse loquatur. »

Secundo simplicius, « sapientiam, » id est secretiora et altiora fidei mysteria, ita de resurrectione, Antichristo, reprobatione, praedestinatione: vel potius, « sapientiam, » id est profundiorum et altiorum rerum fidei explicationem, uti de modo, consilio et fine incarnationis, passionis et redemptionis Christi; ita enim hanc sapientiam Paulus explicat versibus proxime sequentibus. Hanc non rudibus initio, sed proventus perfecti quoque loquor et edissero. Unde hos perfectos, vers. 13, vocat spirituales, eosque animalibus, parvulis ac carnalibus opponit, q. d. Licet, ut dixi vers. 4, expers videar sapientiae humane, non tamen divinae; tamen enim vobis, quia parvulis, tantum lae, id est simplicem et facilem doctrinam, dederim, ut ait cap. seq., vers. 2, tamen sapientiam arcanam et divinam loquor inter perfectos.

Tuetur Apostolus hisce verbis suam auctoritatem apud Corinthios, qui audito Apollo, viro eloquente et sapiente, Paulum quasi ineloquentem et imperitum parvi facere videbantur.

SAPIENTIAM VERO NON HUIUS SECLI, NEQUE PRINCIPUM HUIUS SECLI. — Anselmus, Ambrosius, Cajetanus et alii per « principes huius saeculi, » demones intelligunt, qui in hoc aere, et in impiis filiisque huius saeculi dominantur: improprie probant demonem ante passionem Christi, licet sciret Christum esse Deum et Messiam, nescis tamen, an ejus morte demonis imperium esset destruentium et homines redimendum, ut dicitur vers. 8. Hoc verum est, verius idipsum est in hominibus.

Unde secundo, simplicius Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus, Tertullianus, lib. III *Contra Marcionem*, cap. VI; Origenes, *homil. 2 in Cantico*, per principes saeculi accipiunt primores, qui inter homines sapientia, opibus, vel potentia praesant: unde ait: « Qui destruantur, » id est abolerentur, transeunt, evanescent. Hoc enim est Graecorum καταργουμένων; et hi proprie Christum crucifixum, ut dicitur vers. 8. Tales fuerunt Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas alique principes Iudeorum et Gentium.

7. SED LOQUIMUR DEI SAPIENTIAM IN MYSTERIO. — Est hebraismus, ponitur enim *bet*, id est *bet*, pro regimine genitivi. « Sapientiam in mysterio, » id est sapientiam mysterii, puta magni illius et arcani consilii divini de Verbi incarnatione et redemptione hominum per Christum, quae nulla ratione naturali cognosci potest ab homine, imo nec ab angelo. Patet *Ephes. III*, vers. 4 et 5. Unde I *Timoth. III*, 16, hanc sapientiam mysterii vocat « magnum pietatis sacramentum. » Ita Theophylactus, Ambrosius, Oecumenius hic, atque Hieronymus et Leo Castrius in *Isaiae* cap. LIV. Idem tamen Leo, secundo, etiam hanc sapientiam in-

interpretatur de magnitudine gloriæ Beatorum : hæc enim finis fuit Verbi incarnati et passi, ut sequitur.

Secundo, simpliciter in mysterio refer non ad « sapientiam, » sed ad « loquimur, » q. d. « In mysterio, » id est, secreto et apud pauciores, scilicet eos, qui spiritalia et perfecti sunt, sapientiam hanc profundiorum et occultam, que abscondita est, loquimur. Unde Syrus vertit « loquimur Dei sapientiam in arcano; » et Tertullianus, « loquimur sapientiam Dei in occulto; » et quia, si voluisset dicere sapientiam mysterii, potius dixisset : Quod absconditum est; jam autem dicit : « Que abscondita est. » Denique quia hoc proprie est, loqui in mysterio : mystæ enim dicti sunt, ait Enstathius, ἀπὸ τῆς μυστῆς τῆς ἑσπῆς, id est, a claudendo se : eo quod mysteria et arcana religionis suæ non vulgarent, sed celarent, et tantum ea secreto docerent paucos qui sacerdotes vel sapientiores erant. Hinc S. Dionysius et alii libros scripserunt de Mystica Theologia.

8. QUAM NEMO PRINCIPUM HUIUS SECLII COGNOVIT. — Pronomen quam refer tam, vel potius, ad gloriam nostram, quam ad sapientiam, q. d. Si de sapientiam, vel potius gloriam, ejusque per ritum prædeterminationem cognovissent Pilatus, nas, Caiphas alique principes Judæorum, nequam Dominum ipsius gloriæ, scilicet Christum, cujus merito nobis ante sæcula, puta ab æterno, prædestinata et preparata est hæc æterna gloria, crucifixissent. Advertit id solerter Gabriel Vasquez, I part., disp. 2., cap. III, et patet ex seq. Hinc tacite infert Apostolus, neminem aliorum principum hanc Christi sapientiam et gloriam cognovisse. Est enim argumentum ab exemplo primario : Judæi enim præ Gentibus erant sapientissimi, maxime in divinis; si ergo illi non cognoverunt, nullo magis alii ignorarunt.

9. SEN. — scilicet abscondita fuit eis hæc sapientia et gloria, que finis est sapientiæ istius; idque probat ex eo, quod de ea scripsit Isaias : « Oculis non vidit, nec auris audivit. » Est elliptis. Vide Can. 98.

SICUT SCRIPTUM EST : QUOD OCLUS NON VIDIT, NEC AURIS AUDDIT, NEC IN COR HOMINIS ASCENDIT, QUE PRÆPARAVIT DEUS IIS QUI DILIGUNT ILLUM. — Nota, Isaiam cap. LXIV, quem hic citat Paulus, agere de incarnatione Christi et vita presenti. Unde hanc vesiculum de miraculis Christi, de que sapientia, virtutibus omnique gratia, quam Christus nobis hic vivens communicavit, accipiunt Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus, &c.

Secundo et aptius, videtur admirans Isaias avolare ab incarnatione et Christo homine, ad gloriam coelestem, que fructus est et finis incarnationis Christi. Tales enim raptus et transitus Prophetis, ad lumen propheticum sublime et amplum, sunt familiares.

Patet ex ipsis verbis, et quia ait : « Expectantibus »

tribus; » et : « Occurristi facienti justitiam. » Ergo loquitur de fructu operum justorum, scilicet vita æterna, quam expectamus : nam fructus incarnationis et fides non occurrunt facientibus justitiam, sed sedentibus in tenebris et peccatis. Ita Hieronymus in cap. LXIV Isaiæ; S. Dionysius, De cælesti Hierarchia, cap. XII, et Vasquez loco citato. Unde S. Bernardus, serm. 4 in Vigil. Nativ. : « Non vidit, inquit, oculus lucem inaccessibilem, non audivit auris pacem incomprehensibilem, etc. Sed quid est quod in cor hominis non ascendit? Utique quia fons est, et ascensum nescit. Scimus enim quia fontium natura est rivos sectari convallium, montium ardua declinare : quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. »

De hac beatitudinis magnitudine pie scribit et dissuaviatur Augustinus in Meditationibus, cap. XXII et seq., et Sotoliquorum cap. XXV et XXVI, qui libelli collecti videntur ab aliquo pio ex operibus Augustini. Apposite vero ad hunc Apostoli locum auctor libri De Spiritu et Anima (qui extat tom. III operum S. Augustini), cap. XXXVI : « Sicut, inquit, exterior homo circa ista temporalia quinque partio sensu afficitur, id est visu, auditu, gustu et cæteris; sic interior homo, in bæta vita, circa quinque ineffabilia Dei, ineffabili amore afficitur : cum enim Deum suum amabit, quamdam lucem, quamdam vocem, quamdam odorem, quemdam cibum, et quemdam amplexum interiorum amabit : ibi enim fulget, quod non capit locus; ibi sonat, quod non rapit tempus; ibi olet, quod non spargit ventus; ita sapit, quod non minuit eductas; ibi hæret, quod non divellit satietas; ibi siquidem videtur Deus sine intermissione; cognoscitur sine errore; amatur sine offensione; laudatur sine fatigatione. »

Hæc Apostoli sententia olim S. Adrianum convertit martyremque effecit : cum enim ipse miles esset florenti ætate, scilicet viginti octo annorum, videreque tantam Christianorum Martyrum in tormentis pro Christi fide tolerandis constantiam, interrogavit eos : Quid pro tantis penis expectatis? quid est quod vos tanta tormenta superare compellit? Responderunt illi : « Speramus bona illa, que nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, que preparavit Deus diligentibus se. » Hac voce tactus Adrianus conversusque, curat se illico inscribi catalogo Martyrum, durumque martyrium alacer subitio Nicomediæ (inspectante et incitante eum S. Natalia uxore), sub Diocletiano, anno Domini 306.

Tertio, plena erit hujus loci intelligentia, si utrumque sensum jam dictum conjungas, q. d. « Oculus non vidit, » etc., id est superant omnem sensum, experientiam, cogitationem naturalem, et omne hominis naturale desiderium, ea bona, que tu, o Domine Deus, preparasti pro Christo, expectantibus te, tum in hæc vita, scilicet his qui aliquid de illis jam inaudierunt; tum maxime et propriissime in futura gloria : in illa enim

Beatitudinis secretum scilicet scilicet

Hæc Apostoli sententia scilicet scilicet

Deus, qui est omnia bona, dabit se Beatis, et erit omnia in omnibus, ait Anselmus. Hisce enim Isaiæ verbis probat Apostolus id quod dixerat, scilicet arcanam et absconditam esse sapientiam, æque ac gloriam Christi, ut dixi paragrapho precedenti.

Nota : « In cor hominis non ascendit, » id est in mantum hominis non venit, sive homo naturaliter cogitare, concipere, aut intelligere nequit : cor enim per catachresin Hebræis mentem significat; nam quod cor est in corpore, scilicet prima et nobilissima corporis pars, adeoque fons et principium vitæ, hoc mens est in anima; adda, cor subministrat cerebro spiritus animales, qui imaginationi et consequenter intellectioni subserviunt. Hinc Aristoteles, De Somno et Vigilia, cap. II, refragante licet Galeno omnibusque medicis, sensum communem non in cerebro, sed in corde collocavit. Pulchre quidam vitales hominis partes, per suas funciones distinxit atque describit hoc disticho :

Cor sapit, et pulmo loquitur, fel commovet iram, Splen ridere læti, cogit amare jecur.

Validum hominis partium functio-

Hebræi mentis cogitationem vocant

Ver. 10.

Sapientiam et gloriam Dei servit Paulus revelatæ dicitur.

In homine non est nisi spiritus scilicet scilicet

Rursus Hebræi mentis cogitationem vocant ascensum, et cogitare vocant ascendere in cor : quia res cogitata et intellecta primo a terra aliove objecto ascendit in oculos vel aures, indeque ad sensum communem et phantasiam, inde denique ad mentem quasi arcem et culmen hominis : summum enim in homine est mens.

Nota secundo : Pro expectantibus, ut habet Isaias, Paulus habet diligentibus, quia expectatio a dilectione manat naturaliter.

10. NOBIS REVELAVIT DEUS PER SPIRITUM SUUM. — Puta per Spiritum Sanctum. Est prolepsis, sive occupatio : occurrit enim tacite objectioni huic : Si hæc sapientiam et gloriam quam Christus suis amicis preparavit, oculus non vidit, nec ea in cor hominis ascendit; unde ergo tu, Paule, eandem te callere et predicare jactitas? Respondet Paulus se eandem scire non per visionem, sensationem, vel conceptionem aliquam naturalem, sed per instinctum et revelationem Dei. Unde Clemens Alexandrinus, lib. I Pædag., cap. XI, sic interpretatur ut nec auris audivit : « Præter illam, inquit, solam, que in tertium cælum raptæ est, » puta Pauli, qui in paradiso aure sua audivit hæc arcaena verba, que non licet homini loqui. Ait ergo Paulus : « Nobis autem, » scilicet spiritalibus Prophetis et Apostolis, hæc Deus revelavit, ut vos parvulos, o Corinthii, aliosque eadem doceamus. Hinc patet gloriam et beatitudinem nostram, non tantum esse supernaturalem in associatione, sed etiam in cognitione; cognitione, inquam, non quidditativa, sed obscura et ænigmatica, qualis erat Apostolorum et aliorum viatorum; et consequenter, non esse in homine perfectum et effectax desiderium, vel appetitum naturalem hujus beatitudinis. Ita Scholastici, I Part., Quæst. XII, art. 1.

SPIRITUS OMNIA SCRUTATER, ETIAM PROFUNDA DEI. — Nota primo, catachresin, « scrutatur, » id est penetrat et perspicit : homines enim ut quid ignotum perspiciant, illud scrutari et inquirere solent; Deus autem sine inquisitione omnia una mentis cernit in actu intuitu. Ita S. Thomas, Theodoretus et Theophylactus.

Secundo, « profunda Dei » vocat omnia intima et secretissima Dei consilia; inter quæ maximum est hoc mysterium gloriæ et redemptionis hominum per Christum; hæc omnia penetrat et pervidet Spiritus Sanctus, quia unius cum Deo est essentiæ et cognitionis, ac consequenter ita profunda Dei scrutatur, ut nihil remaneat in Deo incognitum; sed ejus cognitio et visio objectum suum adæquet, Deumque tantum cognoscat quantum cognosci potest, id est, comprehendat Spiritus Sanctus, utpote Deus, tam Deum et Divinitatem, quam seipsum. Ita Molina, I Part., Quæst. XIV, art. 3, Theodoretus, S. Thomas. Hinc Ambrosius et veteres contra Mæcedonum probant Spiritum Sanctum esse Deum, q. d. Paulus; Hæc mysteria et arcaena Dei revelavit nobis Spiritus Sanctus, ille omnium secretorum Dei est conscius, ideoque scrutatur et pervidet profunda Dei.

11. QUIS HOMINUM SCIT QUE SUNT HOMINIS? — Que in hominis intimis, puta in corde et mente delitescent, nimirum cogitationes, volitiones et intentiones, ipsunque profundum cordis humani.

QUE DEI SUNT (quæ in Dei mente sunt abscondita, puta cogitationes, consilia et determinationes divine voluntatis), NEMO COGNOVIT, NISI SPIRITUS DEI, — id est Spiritus Sanctus, qui oritur æque ac sui ipsius est conscius; est enim Spiritus Sanctus Deo intimus, æque ac spiritus hominis ipsi est intimus; ac proinde sicut spiritus hominis humanitatis, ita Spiritus Dei divinitatis divinæque omnisentiæ et omnipotentæ est participes.

Nota : Cum ait, « Nemo cognovit, nisi Spiritus, » subaudiendum est, et nisi is cui voluerit Spiritus ea revelare, uti mihi et Apostolis illum ea revelasse dixi vers. 10.

Nota secundo : Cum dicit, « Nemo nisi Spiritus, » non excludit Filium : hic enim cum sit Verbum, etiam scit profunda Dei. Nam in divinis, cum vox exclusiva vel exceptiva tribuitur uni personæ, respectu essentialium attributorum, non excludit alias personas divinas, sed essentias alias a divina : nam tantum excludit ea, que nature sunt diversæ a Deo, q. d. Nemo scit secreta Dei, nisi Spiritus Dei, et illi qui eandem cum Spiritu hæbet naturam, intellectum, cognitionem, scilicet Pater et Filius; hi soli sciunt profunda Dei, nemo alius.

12. NOS NON SCIVIT HUIUS MUNDI ACCEPTUM, SED SPIRITUM QUI EX DEO EST. — Opponit spiritum mundi, Spiritui qui ex Deo est, et hunc sibi et Apostolis, illum mundi sapientibus et hominibus animalibus attribuit. Spiritus ergo mundi est, qui

Superior enim desiderium bono non proprie scilicet

a mundo suggeritur, a mundana nimirum et animal prudentia, quique ad mundana, terrena et carnalia bene aspirat, factique homines mundanos et animales: sicuti e contrario spiritus Dei est, qui a Deo et divina sapientia suggeritur, quique non ad cœlestia et divina bona sectanda impellit, factique homines spirituales et cœlestes. Unde subicit Apostolus:

UT SCIAMUS QUE A DEO DONATA SUNT NOBIS. — g. d. Ille spiritus ostendit et revelat nobis, quæ et quanta bona a Deo nobis, scilicet Apostolis, aliisque diligentibus Deum, donata sunt, nimirum tanta quanta nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, ut dixi vers 9: eo enim redit et respicit hic Paulus.

UT SCIAMUS. — Hinc hæretici stabiliunt fidem suam particularem quæ quisque fidelis et Christianus certo scit, imo fide divina credere debet, per Christum se habere dona Dei, scilicet remissionem peccatorum, gratiam, iustitiam, et, ut Calvinus, se electum esse ad gloriam æternam. Verum hæc non est fides, sed stulta et falsa præsumptio et impostura: quia non certo scimus, an nos ad iustitiam rite disposerimus, et in sacra mentis certo, et ita ut oportet; nec usquam in sacra Scriptura hoc scriptum et revelatum est, scilicet, nec credere ut oportet, uti nec me esse iustum et electum.

Respondendo ergo, Apostolum loqui in genere de donis, iisque tantum quæ data sunt Apostolis et Ecclesie, g. d. Ut sciamus nos, Apostoli, quibus et quantis donis et beneficiis in genere, nos, id est Ecclesiam suam, ditavit Christus, scilicet, quanta gratia Spiritus Sancti, redemptione, virtutibus, et maxime quanta gloria: de hac enim egit vers. 9, et hæc sunt in Deo, ut ait vers. 11, id est Dei libera voluntate et prædestinatione; et hæc a Deo Ecclesie data esse, per Spiritum ejus et revelationem scimus: hæc enim loquimur et predicamus, ut sequitur, quasi articulum fidei; sed me esse ex his, vel eorum esse participem, non est fidei, sed conjecturæ; nec publice prædicandum, sed secreto sperandum est. Vide Cap. 9.

Quæ ut clarior et plenius intelligantur, nota, ut sciamus dupliciter, scilicet primo objective, secundo subjective, posse accipi: objective enim sciebant Apostoli, et omnes fideles, ex prophetiis, miraculis aliisque signis divinis Deum suæ congregationi, sive Ecclesie, per Christi Apostolos congregatæ, et deinceps congregandæ, promississe, et iuxta promissa dedisse suam gratiam, remissionem peccatorum, iustitiam aliisque gratiarum dona, ac denique spem certam vite æternæ: Ecclesie, inquam, in communi; non autem in particulari huic vel illi fideli, quia in particulari nescimus an hi; vel ille vero sit fidelis.

Hoc modo ut sciamus, idem est, quod ut credamus. Credimus enim Ecclesiam Catholicam esse sanctam, in eaque esse remissionem peccatorum et vitam æternam. Deus ergo tantum re-

velavit Ecclesiam esse sanctam, non autem me sanctum, esse sanctum; licet enim revelaverit et promiserit omnibus in Ecclesia rite credentibus et penitentibus remissionem peccatorum et iustitiam, non tamen revelavit me rite credere et penitere; ac proinde nec revelavit mihi remissa esse peccata meque esse iustum.

Secundo, ut ut sciamus subjective capi potest, g. d. Ut nos Apostoli in nobis quasi subjectis, per experientiam sciamus, quænam sapientiam et gratiam nobis donavit Deus; et tunc ut sciamus non significat credamus, sed ut experiamur. Nec enim quisquam Apostolorum fide divina credebatur se habere hanc sapientiam et gratiam; sed ejus actus et effectus in se experiebatur ita vehementes, crebros, claros et certos, ut moraliter non dubitaret se habere veram Dei sapientiam et gratiam. Erant enim Apostoli pleni gratia et sapientia, etiamque alios docere, totique mundo aspirare debebant. Licet ergo Apostoli sciverint per experientiam se esse justos et sanctos, non tamen id sciebant, vel sciunt alii fideles; sed tantum sperant, atque ex signis probæ et honeste vite conjectant et opinantur. Neutri tamen idipsum credunt fide divina: omnis enim experientia tantum generat fidem humanam, non autem divinam, quæ sola Dei revelatione nititur et gignitur.

13. QUE ET LOQUIMUR NON IN DOCTIS HUMANE SAPIENTIE VERBIS, SED IN DOCTRINA SPIRITUS. — «Non in doctis,» id est non in verbis Ciceronianis, Demosthenicis, Aristotelicis, quæ et qualia docet humana sapientia; «sed in doctrina Spiritus,» id est in his verbis quæ et qualia docet Spiritus Sanctus. Videtur legisse Interpres in ἡδωκέν, id est in doctrina: jam Græce legitur in ἡδωκέν, id est in doctis, uti præcessit, sed idem est sensus.

SPIRITUALIBUS (REBUS) SPIRITUALIA (VERBA ET DISCURSUS) COMPARANTES, — et conferentes, g. d. Quilibet rationibus et discursibus philosophicis, rhetoricis, aut terrenis rationibus, conceptibus et eloquiis: ita S. Chrysostomus; v. g. «Si queritur, inquit Oecumenius, an surrexerit tertia die Christus? ex Jona probationes et testimonium adduco. Si queritur an natus sit Dominus ex Virgine? ex sterilibus Anna et Elisabeth sumitur probatio et comparatio. » Hic causam et rationem a priori assignat Apostolus, cur Dei puti abstinerit ab eloquentia et sapientia mundana in sua predicatione. Causa est, quod sapientia humana et divina plebunt inter se differant. Cum ergo sermo debeat rite esse accommodatus, plane deest sermonem, quo predicabatur divina sapientia, illi esse accommodatum, ac differre a sermone humano sapientie, nimirum ut esset simplex, gravis, efficax et divinus, tanquam a Spiritu Sancto proficiscens, qui omnem orationis fucum respueret: hic enim ornari res ipsa velat, contenta doceri. Nam sicuti

non autem in particulari huic vel illi

Apostoli moraliter non presentem, gratia habent, hinc sapientiam et gratiam.

Animalis tripliciter dicitur.

Petrus animalis dicitur.

Spiritualis etiam tripliciter dicitur.

Causa est, quod sapientia mundana in sua predicatione, ab eloquentia et sapientia mundana differant.

humane sapientie verba velunt secum sapientiam et spiritum hominis dicentis: ita sermones Spiritus Sancti invehunt in animam sapientiam Dei, et spiritus ejus, per Apostolos loquentis.

14. ANIMALIS HOMO NON PERCIPIIT EA QUÆ SUNT SPIRITUS DEI. — «Animalis» hic dicitur, qui tantum sensus et naturalis rationis lumen sequitur; sive qui «secundum animam est, et secundum animam sapit, quique anime sensa et cogitata sequitur:» quales erant Apostoli ante Spiritum Sanctum, et Corinthii hoc tempore, quærentes eloquentiam; et jam multi fideles etiam non mali, qui aliora non capiunt.

Nota: Animalis dicitur, qui anima vivit, sumiturque tripliciter: Primo, qui crescit, nutritur, eget cibo, ut animalia. Sic Adam, creatus licet in gratia, dicitur animalis, I Cor. xv, 45 et 46.

Secundo, qui sequitur anime, id est concupiscentie, desideria. Sic Judæos vocat «animales, spiritum non habentes.»

Tertio, qui scientiam, non spiritualem et sublimem, sed anime sensibus que obviam et facilem sequitur. Ita hic capitur. «Animalitas, inquit S. Bernardus, vel quisquis est auctor tractatus De Vita solitaria, post initium, est vite modus sensibus corporis serviens, scilicet cum anima quasi extra se, per sensus corporis circa dilectionem delectationes corporum affecta, eorum fruitione pascit vel nutrit sensualitatem suam; sicut cum intra se regrediens, et corpora quibus forti glutino amoris et consuetudinis adhesit, ad locum incorporeæ nature secum ferre non prævalens, eorum illic secum trahit imagines, et amabiliter ibi cum eis conversatur; quibus assuefacta, nihil putat esse nisi vel quale foris reliquit, vel quale intus contraxit: inde quamdiu licet, incedendum habet secundum delectationes corporis vivere; cum autem ab eis avertitur, nescit nisi torpore imaginando cogitare.»

Sic spiritualis dicitur, qui spiritu vivit, Primo, quasi spiritus, non egens cibo: sic Christus post resurrectionem dicitur spiritualis, I Cor. xv, 45.

Secundo, qui spiritus instinctum, dictamen et impulsus sequitur. Ita sæpe alibi.

Tertio, qui spiritus sublimem doctrinam capit et haurit. Ita hic vocatur spiritualis, inquit Chrysostomus, D. Thomas et alii. Moraliter S. Bernardus loco jam citato: «Incipitium, inquit, status potest dici animalis; proficiscientium, rationalis; perfectiorum, spiritualis: sunt enim animales, qui per se nec ratione aguntur, nec trahuntur affectu, et tamen vel auctoritate permoti, vel doctrina commoti, vel exemplo provocati, bonum approbant et imitantur: sunt rationales, qui per rationis iudicium, boni cognitionem habent et appetunt, sed nondum habent affectum: sunt perfecti, qui spiritu aguntur, qui a S. Spiritu plenius illuminantur, unde et spirituales nominantur; et quoniam sapit eis bonum, cuius trahuntur affectu,

sapientes vocantur. » Deinde hæc tria inter se comparans, ex eisque gradus et scalam virtutum conficiens, ista subdit: «Primo status circa corpus se habet; secundus circa animam se exercet; tertius non nisi in Deo regnum habet; incitum boni in conversione est perfecta obedientia; profectus, subjicere corpus suum; perfectio, usu boni consuetudinem verissime in dilectionem. Initium vero rationalis est intelligere ea, quæ in doctrina fidei apponuntur ei; profectus, talia præparare qualia apponuntur; perfectio, cum in affectum mentis transit iudicium rationis. Perfectio vero hominis rationalis initium est hominis spiritualis; profectus ejus, revelata facie speculari gloriari Dei; perfectio vero transformari in eandem imaginem a claritate in claritate, sicut a Domini spiritu.»

QUIA SPIRITUALITER (IUXTA RATIONES SPIRITUS SANCTI ET REGULAS FIDEI) EXAMINANTUR (1). — Ita Biblia Romana: male ergo quidam legitur, «examinatur,» id est examinando revocatur ad intellectum spiritualem et sublimem; dum scilicet in spiritualibus instituitur, vel cum spiritualia animal proponuntur, sive cum animalis in spiritualibus interrogatur et examinatur (hoc enim est ἀναξι-νῆται), non potest ea intelligere.

15. SPIRITUALIS AUTEM JUDICAT OMNIA. — Vocatur, ut dixi, «spiritualis,» qui fidem et prudentiam, atque doctrinam Spiritus Sancti sequitur, qui Spiritum rectorem anime habet, et doctorem. Ita Chrysostomus, Anselmus, D. Thomas.

JUDICAT OMNIA. — Hinc Calvinus et Anabaptistæ, cuiusque spiritualis, id est fidelis, spiritum privatum et fanaticum, faciunt iudicem controversiarum fidei et Scripture interpretem; sed impetite, quia non omnes Christiani sunt spirituales, sed tantum perfecti, ut dixi vers. 5.

Secundo, quia alii ignorant an quis habeat hunc spiritum, an sit spiritualis, imo an vere sit fidelis. Ergo spiritus hic privatus et occultus non potest publicus omnium esse iudex; sed Concilia et Pontifex. Hos enim constat esse spirituales, regi a Spiritu Sancto, qui eos constituit Doctores, et per eos regit et docet Ecclesiam.

Tertio, quia maxime spirituales erant Patres, qui tamen subinde errant.

Quarto, quia patet simplices fideles egere Pastoribus et Doctoribus, quos ad docendum possuit Deus in Ecclesia, ut ait Apostolus, Ephes. iv, 11. Respondet ergo: «Spiritualis iudicat omnia; omnia,» inquam, in genere, id est tam spiritualia, puta divina et sublimia, quam animalia, puta terrena et facilia; cum animalis tantum iudicat animalia, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Sic dicimus: Ego omni, id est quolibet cibo vescor.

Secundo, «Spiritualis omnia iudicat,» id est examinat, redarguit et discernit secundum regulas fidei et prudentie divine: quæ habet, ut in

non est

quæ dicitur et sit?

fanaticus et privatus spiritus non est iudex controversiarum de dei, ut quæ ob rationes.

Vera huiusmodi explicatio est secunda.

(1) Id est, dijudicanda sunt.

eo quo quis spiritalis est, et a spiritu satis instructus, v. g. in rebus fidei claris et certis, omnia iudicet secundum articulos fidei, heresesque et errores illi contrarios condemnet. Sin autem nova erroria quaestio in fide aut moribus, eaque obstarit curam et dubia, eadem prudentia dicat homini spiritali, qui in hac quaestione necdum spiritalis est, nec a spiritu satis instructus, ejusdem Spiritus indicio recurrendum esse ad Superiores, ad Doctores, ad Ecclesiam Romanam quasi matricem, ut illa hanc quaestionem decidat et definiat. Haec enim plane ad mentem Apostoli spiritalis est, et omnia iudicat per Spiritu Sancti directionem et assistentiam. Hanc enim S. Petro, et in eo successoribus Petri, promisit Christus, *Matth.* cap. xviii, vers. 18; *Luc.* cap. xxi, vers. 32. Hi ergo in rebus spiritalibus sunt, hique omnia iudicant. *secus* est de aliis inferioribus, qui licet spiritaliter sint, saepe tamen Superiorum iudicium exquirere debent: alioqui enim qui spiritalis est, nec patris, nec magistri, nec praefati iudicio stare et parere deberet. Quatenus ergo spiritalis ducitur Spiritus, vel per se docentis, vel ad doctores militantis sequitur, eatenus errare non potest. *Secus* S. Joannes ait eum, qui natus est ex Deo, peccare non posse, quatenus videlicet ex Deo natus, in eo manet. Ita D. Thomas, Anselmus, Ambrosius, Theophylactus, Chrysostomus, *g. d.* Paulus: Vir spiritalis de arcanis fidei mysteriis et rebus passim bene iudicat, et si dubitet, scit quid agere, quos consulere debeat, ut instruat. Sic Aristoteles, *lib. III Ethic.*, iv: «Vir, ait, bonus recte in omnibus iudicat, et virtuosus est regula et mensura omnium humanorum;» quia scilicet iudicium et affectum habet bene compositum, et conformem rationi et legi, inquit D. Thomas: hic tamen in casibus difficilioribus debet consulere prudentiores et magis legis peritos. Id magis patebit paragrafo sequenti (1).

Proden-  
tia spiri-  
talis in  
rebus du-  
bis re-  
spiritali,  
qui in hac  
quaestione  
necdum  
spiritalis  
est, nec a  
spiritu satis  
instructus,  
ejusdem  
Spiritus  
indicium  
recurrendum  
esse ad  
Superiores.

Spiritu-  
lis sequi-  
tur duc-  
tum Spi-  
ritus, vel  
per se  
docentis,  
vel ad  
doctores  
militan-  
tis.

(1) Alii: Is enim qui a spiritu edoctus est, convincere quolibet profanum (nam pro omnia Graecum habet *szra*, quo omnia et omnem significans, vertendum autem *omnem*, tanquam singularis numeri accusativum, ut respondeat voci *nullo* in membro opposito) potest, ipse autem a nullo convinci (erroris).

ET IPSE A NEMINE JUDICATUR, — id est redarguitur, condemnatur. Ita Chrysostomus, quatenus videlicet spiritualiter iudicat: alioqui enim et Petrus iudicatus, id est redargutus, est a Paulo, *Galat.* ii, 11. Contra, animalis a spiritali spiritaliter examinatur et iudicatur: licet, ut dixit, non percipiat, nec intelligat: tantum enim toto hoc loco vult Apostolus per spirituales excludere animale et mundanam sapientiam, et conferre ac praeferre spirituales animalis, qua gloriabantur Corinthii, et cujus imperitum Paulum postponebant Apollo. Unde facile Corinthios vocat animales, quia querebant docta humane sapientiae verba, id est humane sapientiam et eloquentiam, qualem mirabantur in Apollo; dicitque eos non posse iudicare de spiritalibus, et Pauli sapientia spiritali; se vero et sibi similes viros spirituales iudicare debere tam de sapientia spiritali quam animalis, et hoc, et non aliud, vult Apostolus.

16. **QUIS COGNOVIT (per se scilicet) SENSUM DOMINI?** — Alludit ad *Isaia* xi, 13, ubi pro «*quas cognovit?*» hebraice est *הֵן מִי תִּכֵּן*, id est quis mensuravit, hoc est, quis plene et adequate perspexit et penetravit spiritum Domini? *g. d.* Cum spiritalis a Deo sit edoctus, ejusque regula sequatur, hinc quatenus talis est, a nemine iudicari potest (hoc enim quod praecessit probat hic Apostolus); qui enim eum iudicare vellet, deberet spiritu Dei sapientior esse aut major, ut spiritum Dei penetrare et quasi mensurare posset. At quis is est? sane nullus. Ita Chrysostomus. Post tamen et debet saepe spiritalis iudicari, quia nescitur esse spiritalis in tali re. Unde, cap. xiv, 29: «Prophetae, inquit, duo aut tres dicant, et ceteri dijudicent.» Imo multi se iactant spirituales, qui sunt animales, uti Anabaptista: secus de Paulo, quem omnes habebant pro spirituano. Unde sequitur:

NOS SENSUM CARNIUM HABEMUS. — «Sensum,» id est mentem, intelligentiam, sapientiam Christi, puta spirituales et divinas, non animales et humanas: nostra enim sapientia non Platoni est, non Pythagorae, sed Christi, qui sua ipsius dogmata menti nostrae infudit. Ita Chrysostomus.

Animas  
sapientia  
animalis  
nominat  
hinc oia  
spiritalia  
ii.

Vers. 16.  
Isaia xi  
Sicut lo-  
quutus  
est Mo-  
yses.

Potes  
debet  
quo  
quasi  
militan-  
dis.

## CAPUT TERTIUM.

## SYNOPSIS CAPITIS.

Insistit schismati Corinthiorum componendo, per subjectionem et unionem in Christo et Deo.

Unde primo, docet Paulum et Apollo tantum esse ministros Christi, additque: Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit.

Secundo, vers. 10, docet Ecclesiam fundamentum esse Christum: videat ergo quisque quid illi superaedificet: si enim fenum et stipulam, salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Tertio, vers. 16: Vos, inquit, estis templum Dei; videte ergo ne per schismata illud scindatis et violetis. Ac tandem concludit, vers. 21: Nemo itaque glorietur in hominibus: omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.

1. Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo, 2. lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. 3. Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? 4. Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? 5. Ministri ejus, cui creditis, et unicusque sicut Dominus dedit. 6. Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit. 7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus. 8. Qui autem plantat et qui rigat, unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. 9. Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis. 10. Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superaedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet. 11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus. 12. Si quis autem superaedificet super fundamentum hoc aurum, argentum, rapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, 13. uniuscujusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. 14. Si cujus opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet. 15. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. 16. Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? 17. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. 18. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens. 19. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Scripserunt enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. 20. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt. 21. Nemo itaque glorietur in hominibus. 22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive presentia, sive futura: omnia enim vestra sunt, 23. vos autem Christi, Christus autem Dei.

1 et 2. TANquam PARVULIS IN CHRISTO, LAC VO-  
BIS POTUM DEDI, NON ESCAM. — Apostolus cap.  
preced., ut tueretur suam auctoritatem, et in-  
sapientiae atque infantiae in dicendo opinionem  
de se conceptam ex animis Corinthiorum exi-  
meret, dixit se sapientiam loqui inter perfectos;  
sapientiam, inquam; absconditam, quam nec  
oculus vidit, nec auris audivit, sed Deus revela-  
vit: nunc quasi occurrens tacitae objectioni, cau-  
sam dat cur hanc sapientiam non ostenderit apud  
Corinthios, culpamque a se in Corinthios declinat;  
quod nimirum ipsi quasi parvuli et carnales  
tantae sapientiae necdum essent capaces, ac pro-  
inde non esca, sed lacte nutriendi.

Corinthii  
quae  
non esca,  
sed lacte  
nutriendi  
47